

Expoziția itinerantă
ARTĂ ENEOLITICĂ. CUCUTENI
Muzeul Național Cotroceni și Muzeul Județean de Istorie Brașov

Rod al activității de investigare arheologică sistematică a specialiștilor din cadrul Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, respectiv a Centrului Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni, și a colaboratorului său permanent dr. Dan Monah, această expoziție a reunit un număr de 106 exponate, dintre cele mai reprezentative (ceramică și plastică) existente în colecțiile Muzeului de Istorie Piatra-Neamț și Muzeului de Istorie Roman, care pun în valoare măiestria artistică a meșterilor cucutenieni, din mileniiile IV-III î.Hr.

Primul vernisaj a avut loc în cadrul Muzeului Național Cotroceni, care a găzduit pentru prima dată o expoziție de acest gen. Au fost prezente personalități marcante în cercetarea și valorificarea civilizațiilor preistorice din România. Au vorbit cu acest prilej prof. univ. dr. Alexandru Vulpe, membru corespondent al Academiei Române, directorul Institutului de Arheologie *Vasile Pârvan* din București, ca invitat de onoare, dr. Dan Monah, cercetător la Institutul de Arheologie Iași și dr. Gheorghe Dumitroaia, director al Complexului Muzeal Județean Neamț, ca organizatori.

Găzduind pentru prima dată o expoziție dedicată culturii Cucuteni și implicit popularizării capodoperelor artei eneolitice, Muzeul Național Cotroceni, în calitate onorantă de amfitrion, a reușit să mediatizeze în mod strălucit această manifestare științifică și culturală, fapt ilustrat atât de numărul invitaților care au participat la vernisaj, cât și de diversitatea reprezentanților *mass-media* prezenți cu această ocazie. Evenimentul a beneficiat de cronici și reportaje elogioase cu impact asupra publicului atât din țară, cât și din străinătate, mai cu seamă datorită prezenței la vernisaj a unor reporteri TV din cadrul redacțiilor *TVR1 – Emisiunea Telematinal*, *TVR Cultural*, *TVR Internațional*, *TV România de Măine* și *Radio România Internațional*, care au imortalizat atât alocuțiunile organizatorilor expoziției și a invitaților lor, cât și interesul cu care a fost primit de către public acest proiect expozițional de excepție.

Invocând importanța acestei culturi, prof. Al. Vulpe a sintetizat elementele de greutate ale civilizației cucuteniene, argumentând cu mult tact științific locul și rolul pe care îl ocupă studiul acestei culturi în cercetarea arheologică a ultimelor decenii. Au fost prezentate astfel auditoriului aspecte definitorii legate de cultura Cucuteni și purtătorii acesteia pe teritoriul actual al României, insistându-se asupra individualității și specificității civilizației Cucuteni în contextul mai larg al preistoriei *Europei Vechi*.

Ca organizator și inițiator al acestei manifestări, dr. Gheorghe Dumitroaia, directorul Complexului Muzeal Județean Neamț, a prezentat succint contribuția predecesorilor săi la cunoașterea și valorificarea științifică a inestimabilelor vestigii arheologice descoperite pe plaiurile moldave, cel mai adânc respect și cuvenita aducere aminte fiind destinate părintelui-arheolog, fondator al Muzeului Arheologic Regional

Aripa Palatului Cotroceni în care se află Muzeul

Aspect de la deschiderea expoziției la București
www.cimec.ro

Piatra-Neamț, în 1934 – preotul Constantin Matasă. Vorbitorul a evidențiat eforturile și dăruirea părintelui C. Matasă pentru a pune bazele unei colecții de ceramică eneolitică cucuteniană în cadrul muzeului, acolo unde – în urmă cu aproape un deceniu – lua naștere, din dorința unei mai atente cercetări și valorificări științifice a patrimoniului artistic cucutenian, Centrul Internațional de Cercetare a Culturii Cucuteni.

Au fost evocați cu acest prilej și cercetătorii care au contribuit prin săpături arheologice sistematice la definirea și cunoașterea culturii Cucuteni, de la descoperirea așezării eponime (în 1884) și până în prezent, ca un prinos de recunoștință față de cei pentru care cunoașterea civilizației Cucuteni s-a metamorfozat cu timpul în misia unei vieți.

Apreciind în mod unanim atât activitatea înaintașilor săi, cât și contribuția mai tinerilor săi colaboratori la realizarea proiectelor științifice ale instituției pe care o conduce – implicit și a expoziției de față –, dr. Gh. Dumitroaia a oferit posibilitatea bunului său coleg, dr. D. Monah, cercetător în cadrul Institutului de Arheologie Iași, coordonator al expoziției, de a încununa prezentarea proiectului *Artă eneolitică. Cucuteni* prin împărtășirea către auditoriu a câtorva dintre semnificațiile ascunse ale artei celei mai importante civilizații preistorice din Europa.

Dr. D. Monah a captivat întreaga asistență prin elocvența detaliilor și accesibilitatea explicațiilor de natură științifică, astfel încât specialistul în studiul civilizațiilor neo-eneolitice a cucerit nu doar atenția, ci și inimile auditoriului, pornind de la sacralitatea *matroanei*, *Mare Zeiță*, păstrătoare a secretului vieții și ajungând treptat la simbolurile legate de reînnoirea naturii, ciclul anotimpurilor, fertilitate și fecunditate, reunite simbolic în *Marea Mamă* și plastic în fermecătoarea frumusețe a statuetei feminine cu corpul stilizat.

Expoziția de la Cotroceni s-a bucurat de un ecou generos în rândul cotidienele locale (*Ceahlăul*, an XIV, nr. 3439, din 16-17 martie 2002, p. 4 – *Cultura Cucuteni între Cotroceni și Stockholm* – și an XIV, nr. 3466, din 17 aprilie 2002, p. 7 – *Piese de Cucuteni la Cotroceni*; *Realitatea Press*, an I, nr. 3, din 17 aprilie 2002, p. 4 – *Valori istorice și artistice ale Muzeului de Istorie Piatra-Neamț la Cotroceni. Artă eneolitică Cucuteni*) și naționale (*România Liberă*, din 13 aprilie 2002 – *Mesajul culturii Cucuteni*; *Curierul Național*, nr. 3383, din 16 aprilie 2002 – *Mesaje din preistorie la Muzeul Național Cotroceni*; *Curentul*, din 11 aprilie 2002 – *Mesaje din Preistoria României*; *Flacăra*, nr. 16 (32), din 25 aprilie 2002 – *Cultura Cucuteni la Cotroceni*; *Timpul Liber*, din 16 mai 2002 – *Mesaje din Preistoria României. Cultura Cucuteni*; *Dimineața*, din 24, 30 mai, 3, 4 iunie 2002 – *Istoria în mărturia de artă. Mesaj în timp. I-IV*).

Din articolele enumerate se desprinde imaginea unei *îmbinări fericite a pieselor cu imaginile fotografice, prezentând predeilec locurile unde au fost întreprinse cercetările sistematice care au evidențiat aceste așezări umane. Lor li s-a alăturat o serie de desene sugestive, care în actualul stadiu de cunoaștere sugerează tipul de locuințe cu modalități de realizare a ceramicii cu mijloace tehnice care au precedat roata olarului. Pe parcursul expoziției sunt plasate note explicative menite a-l ajuta pe vizitator să înțeleagă aceste mesagerie ale unor timpuri apuse* (Virgil Teodorescu).

Ceea ce a captat cel mai mult atenția publicului larg, au fost artefactele. Dintre acestea, un loc deosebit de important l-a reprezentat plastica (în special cea

Casa Sfatului din Brașov, unde a fost itinerată expoziția

Vernisajul expoziției la Muzeul Județean de Istorie Brașov
www.cimec.ro

antropomorfă), care a impresionat atât prin bogăția, cât și prin varietatea formelor și decorurilor incizate sau pictate.

Așa cum afirma dr. D. Monah, prin cele două componente principale ale sale – decorativă și figurativă –, arta cucuteniană a evoluat de-a lungul timpului, cunoscând mai multe perioade, curenți și stiluri. Prin această poziție arta figurativă a fost sugestiv ilustrată de *Marea Mamă*, prezentă în postura de *matroană* sau de *fecioară*, modul de expunere al pieselor accentuând o evoluție ascendentă, oscilând între geometrism, stilizare și naturalism, pentru a aduce în atenția vizitatorilor expozate ce se înscriu între cele mai valoroase realizări ale artei preistorice europene.

Prin conținutul său ilustrativ sugestiv și bine sintetizat, catalogul care a însoțit manifestarea, realizat în memoria prof. Vladimir Dumitrescu, la împlinirea a 100 de ani de la naștere, a oferit publicului larg posibilitatea de a înțelege mai bine procesul evolutiv de dezvoltare a civilizației prezentate. Pornind de la un argument al realizării acestei expoziții, purtând semnătura dr. Gh. Dumitroaia, și amplificând importanța culturii Cucuteni prin titulatura sugestiv aleasă de *fenomen în preistorie*, catalogul a oferit, prin intermediul dr. D. Monah, detalii bine articulate științific asupra artei decorative și figurative care au stat la baza evoluției acestei civilizații, precum și o prezentare individuală, realizată de către C. Preoteasa, a fiecărei piese din cadrul expoziției. Conceput ca un ghid de popularizare, catalogul expozițional este, în același timp, o lucrare științifică de valorificare a patrimoniului arheologic cucutenian, atât de detaliile de ordin cronologic, materialul cartografic minuțios, cât și de bibliografia selectivă și ilustrațiile incluse în volum. Vizând atât publicul din țară, cât și numeroșii vizitatori din străinătate, catalogul a beneficiat și de o versiune în limba engleză realizată, de către D. Nicola și R. Munteanu.

Organizatorii și colaboratorii acestora și-au văzut recompensate eforturile depuse în vederea realizării acestui proiect expozițional atât prin interesul publicului cunoscător, cât și prin gradul ridicat de participare a publicului larg la vizitarea pieselor numite pe drept cuvânt *capodopere ale artei eneolitice cucuteniene*.

Plecând de la expoziție, vizitatorul avisat a putut înțelege gradul de emoție al organizatorului-trezoier, cu atât mai mult cu cât devine evident că mișcarea unor asemenea valori constituie un mare risc. Răspunderea este cu atât mai mare cu cât în aceste valori este încorporată munca celor de demult, calitatea de arhivă a pământului acestei țări, grija și priceperea celor care le-au scos la iveală, care au implicat munca de migală și pricepere a celor din laboratoarele muzeelor, precum și prin munca de a le conferi condiții de conservare în depozite și spații generoase de expunere pentru a fi cunoscute.

Ca un corolar al devotamentului față de arheologie, unul dintre organizatori mărturisea cu ocazia prezentării acestei expoziții că *pământul e un depozit de comori care, chiar dacă nu sunt întotdeauna de aur, sunt foarte importante pentru identificarea rădăcinilor neamului nostru. Acestea ne sunt izvoarele, ele sunt hrana noastră spirituală, ele sunt dovada vechimii, a continuității noastre aici, dar și a civilizației create de strămoșii noștri, una dintre cele mai evolute din vremea aceea, pentru că arta cucuteniană, oscilând între figurativ, stilizare și naturalism, reprezintă una dintre cele mai valoroase realizări ale artei preistorice europene.*

Concepută spre a fi itinerată la mai multe muzee din țară, expoziția la care ne-am referit a mai poposit și la Muzeul Județean de Istorie – Casa Sfatului Brașov, între 26 septembrie-15 noiembrie 2002. Prin amabilitatea și cu sprijinul directorului acestei instituții, dr. Radu Ștefănescu, expoziția a beneficiat de un interes substanțial din partea publicului larg, cu atât mai mult cu cât la vernisaj au fost prezenți și reprezentanții Consiliului Județean Brașov și alte oficialități, care au exprimat importanța unor astfel de manifestări culturale, ce oferă posibilitatea unui segment din ce în ce mai variat de vizitatori de a cunoaște noi valori aparținând patrimoniului cultural național.

Propusă ca obiect de studiu pentru clasele de elevi și subiect de meditație pentru vizitatorii maturi, expoziția *Artă eneolitică. Cucuteni*, revenită în cadrul Muzeului de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, constituie un prilej de mândrie pentru organizatori, care își văd astfel răsplătite eforturile făcute de ani și ani pentru valorificarea tezaurului arheologic din zona subcarpatică a Moldovei.

Adrian Ciobanu